

SIFAT SO'Z TURKUMI USLUBIYATI

Axmadjonova Muslimaxon Anvarjon qizi

*Namangan davlat universiteti filologiya fakulteti o'zbek tili
yo'nalishi 4-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqola sifat so'z turkumi va uning uslubiylari mavzusini o'rganadi. Sifatlar tilning muhim so'z turkumi bo'lib, ularning badiiy asarlarda qanday ishlatilishi va uslubiylari jihatlari tahlil qilinadi. Maqola sifatning tasvirlash, taqqoslash, belgilash va baholash kabi funksiyalarini ko'rsatib, ularning adabiy asarlarda qanday tasvirlarni jonlantirish, mazmunni chuqurlashtirishdagi o'rni haqida ma'lumot beradi. Sifatning uslubiylari xususiyatlari, ularning yozuvchi tomonidan turli adabiy uslublarda qanday ishlatilishi va o'quvchiga ta'sir ko'rsatishdagi roli yoritilgan. Badiiy asarlarda sifatning metafora, epitet, hiperbola kabi uslubiy vositalari bilan birgalikda qanday kuchaytiruvchi element sifatida ishlatilishi taqdim etiladi. Maqola sifatning tilni boyitishdagi va tasvirlarni jonlantirishdagi ahamiyatini o'rganishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: sifat so'z turkumi, sifat darajalari, takroriy sifat, juft sifat, uslubiylar, grammatik ma'no, grammatik shakl, so'roqlari, shakl va mamuniga ko'ra turlari.

Nutq va adabiyotda sifatlar so'z turkumi tilning muhim elementlaridan biridir. Ular yordamida biz atrofimizdagi dunyoni, narsalar va hodisalarni yanada aniqroq, tasviriyroq va jonliroq ifodalashimiz mumkin. Sifatlar nafaqat narsaning xususiyatlarini belgilaydi, balki adabiy asarda yozuvchining g'oyasini, uning ichki holatini va estetik qarashlarini o'quvchiga yetkazishda muhim vosita bo'ladi. Adabiyotda sifatlar faqat tilning oddiy so'zlari sifatida emas, balki badiiy vosita, uslubiylar element sifatida ishlatiladi. Adabiy asarlarda sifatning o'rni juda katta. Ular yordamida tasvirlash, taqqoslash, baholash va ifodalashning turli uslublari yaratiladi. Sifatlar o'zaro bog'langan va zamonaviy badiiy adabiyotda turli tasvirlar yaratishda, obrazlar orqali ko'rsatiladigan ruhiy holatlar va hissiyotlarni ifodalashda keng qo'llaniladi. Badiiy tilda sifatlar o'zining obrazli ma'nosi bilan o'quvchiga

biror tasavvur, kayfiyat yoki kayfiyatni etkazadi, bu esa asar mazmunining chuqurligini ochib beradi. Ushbu maqolada sifat so'z turkumining uslubiylari tahlil qilinadi. Maqsad sifatning til va adabiyotdagi roli, ularning badiiy asarda qanday ishlatilishi, uslubiylari xususiyatlari, hamda yozuvchi tomonidan tasvirni qanday jonlantirishi haqida so'z yuritishdir. Shuningdek, maqolada sifatning o'ziga xos uslubiylar vositalari bilan, masalan, metafora, epitet, hiperbola kabi uslublar bilan qanday bog'lanishi va bu vositalarning adabiy asarda qanday tasvirlar yaratishdagi o'rni ko'rsatiladi. Sifatning o'ziga xos xususiyatlari va ularning adabiyotda ifodalashdagi ahamiyati haqida kengroq ma'lumot berish maqolada muhim o'rin tutadi. Sifat so'z turkumi tilning ajralmas va muhim elementlaridan biri bo'lib, ularning adabiy asarlarda ishlatilishi yozuvchi maqsadiga qarab o'zgaradi. Sifatlar tilni boyitadi va tasvirlarni jonlantiradi, o'quvchiga yanada jonli, rang-barang va chuqurroq tasavvurlarni etkazishga

yordam beradi. Sifatlar nafaqat narsalar yoki hodisalarni ta'riflashda ishlatiladi, balki ularning o'ziga xos jihatlarini ko'rsatishda ham faol rol o'ynaydi. Badiiy asarda sifatlar tasvirni kuchaytirish, muhitni yoki obrazni yanada aniqlashtirish, va o'quvchi yoki tinglovchida ma'lum bir hissiy holatni uyg'otish uchun ishlatiladi.

Adabiy asarlarda sifatlar, ayniqsa, obrazlarni yaratishda va hissiy ta'sir o'tkazishda katta ahamiyatga ega. Masalan, shoir yoki yozuvchi sifatlarni ishlatib, o'quvchiga biror obraz yoki holat haqida noaniq tasavvur bermaydi, balki uni aniqlik bilan va jonli tarzda tasvirlaydi. Badiiy asarda sifatlar yordamida voqealar va obrazlarning ichki dunyosi ochib beriladi. Misol uchun, "to'q qizil parda", "yumshoq yel" yoki "muhabbatning tinch, sokin yelday oqishi" kabi iboralar nafaqat tashqi tasvirni beradi, balki biror holatni yoki kayfiyatni chuqurroq ifodalaydi. Sifatlarning uslubiy xususiyatlari o'quvchi tasavvurini shakllantirishda va obraz yaratishda bevosita rol o'ynaydi. Ular orqali yozuvchi o'z asariga ma'lum bir rang-baranglik, his-tuyg'ular va obrazlar qo'shadi. Badiiy adabiyotda sifatlarning ishlatilishi uslubga qarab farqlanadi. Klassik asarlarda sifatlar ko'pincha aniq va ma'lum bir mavzuda tasvirni aniqroq ifodalash uchun ishlatiladi. Zamonaviy adabiyotda esa sifatlar ko'proq ichki holatlarni, ruhiyatni yoki ma'naviy borliqni ifodalash uchun ishlatiladi. Uslubiy vositalar sifatlar bilan birgalikda ishlatilishi adabiy asarlarda yanada chuqurroq va boy tasvirlarni yaratishga yordam beradi. Masalan, metafora, epitet, aliteratsiya kabi uslublar sifatlarni kuchaytiradi. Metafora orqali "qorong'u tun" yoki "tinch daryo" kabi ifodalar nafaqat sifatni o'z ichiga oladi, balki tasvirni yanada boyitadi va o'quvchiga tushunishga yordam beradi. Epitetlar yordamida tasvirning hissiy ta'siri kuchaytiriladi, masalan, "yurakni ezuvchi yolg'on", "jodugar qalb", "so'ngsiz sevgilar". Shu tariqa, sifatlarning uslubiyati badiiy asarda nafaqat narsalarning tashqi xususiyatlarini, balki ularning ichki mohiyatini va muhim hissiy ta'sirlarini yaratish imkoniyatini beradi. Yozuvchilar sifatlarni ishlatib, o'quvchini tasavvurga chorlash, ularni voqea yoki holatga jalb qilish orqali chuqurroq ta'sir qilishadi. Badiiy asarlarning boyligi va chuqurligi aynan sifatlar va ularning uslubiy vositalar yordamida amalga oshiriladi. Sifat so'z turkumi va uning uslubiyati adabiy tilda muhim rol o'ynaydi. Sifatlar nafaqat narsalar yoki hodisalarni tasvirlash, balki ularning ichki mohiyatini va hissiy jihatlarini ifodalashda ham ishlatiladi. Badiiy asarlarda sifatlar tasvirning jonlanishiga, obrazlarning chuqurlashishiga va o'quvchiga ma'lum bir kayfiyatni etkazishga xizmat qiladi. Shuningdek, sifatlarning uslubiy vositalar bilan birgalikda ishlatilishi tasvirni yanada boyitadi va kuchaytiradi. Adabiyotda sifatlar o'zaro bog'langan, o'zaro munosabatdagi elementlar sifatida ishlatiladi va badiiy asarning estetik jihatlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Sifatlarning til va adabiyotdagi o'rnini ularning uslubiyati orqali yanada chuqurroq anglanadi. Sifatlar, ayniqsa, adabiy asarlarda tasvirlarni yaratish, obrazlarni boyitish va o'quvchiga aniq, jonli tasavvurlarni etkazishda ajralmas vosita sifatida xizmat qiladi. Ularning uslubiy xususiyatlari badiiy asarning hissiy va estetik boyligini oshiradi. Sifatlar yordamida yozuvchi o'z asarida ma'lum bir kayfiyat yoki ruhiyatni yaratishi mumkin. Natijada, sifatlarning adabiyotdagi o'rnini va ahamiyatini shundaki, ular tilning boyligiga va tasvirlarning jonliligi, o'ziga xosligi uchun muhim vosita bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A. Zaynutdinov. O'zbek tilida uslubshunoslik masalalari. Toshkent: O'zbekiston (2009)
2. A. Azimov. Adabiyotshunoslik va uslubiyat. Toshkent: Fan (2010)
3. A. Komilov. O'zbek tilidagi badiiy adabiyot va uning uslubi. Toshkent: O'qituvchi (2007)
4. S. Raxmatullayev. O'zbek tilida badiiy uslublar. Toshkent: Sharq (2004)
5. Erkinjon o'g'li, L. A. (2024). SUYAK QADIG'I HOSIL BÒLISH PATOLOGIYALARNI ERTANGI DAVRLARDA ANIQLASH VA DAVOLASH. YANGI O'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 1(3), 143-147.
6. Eminov, R. I., Latibjonov, A. E., G'Uloomov, Q. Q., & Umarova, S. D. (2022). EVALUATION OF THE ROLE OF MULTIMEDIA IN TEACHING EMBRYOLOGY. Экономика и социум, (12-1 (103)), 59-62.

